

Zorunlu Değil Ama Sorunlu Filtreleme

Yrd. Doç. Dr. Kerem Altıparmak (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi) ve Prof. Dr. Yaman Akdeniz (İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi).

Bilindiği gibi, 22 Şubat 2011 tarihinde BTK tarafından yayımlanan "İnternetin Güvenli Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar"¹ bünyesinde mecburi filtre uygulaması 22 Ağustos 2011 tarihinde başlayacaktı. AGİT'in Temmuz 2011 içinde yayımlanan "İnternette İfade Özgürlüğü" raporuna göre 56 ülkeyi kapsayan AGİT bünyesinde başka bir örneği olmayan bu düzenleme şiddetli eleştirilere, 50.000 kişinin 15 Mayıs tarihinde Taksim Meydanı'ndan Tünel'e yürümesine, Bianet'in Danıştay nezdinde yürütmeyi durdurma istemli iptal davası açmasına,² ama öte yandan BTK ve diğer yetkililer cephesinden de bir o kadar da güçlü savunmalara konu olmuştu. BTK ve TİB yetkilileri çok yakın bir tarihe kadar her düzeyde bu kuralların gerekliliği konusunda kamuoyunu ve ilgilileri ikna etmeye çalıştılar.³

Ancak, henüz açıklanmayan bir nedenle ilk çıkarılan kararın yürürlüğe girmeyeceği ve yeni bir taslak hazırlandığına ilişkin dedikodular kulislere dillendirilmeye başlandı. Çoğu zaman olduğu gibi ilk ikna edilmesi gereken yerel kamuoyu değil diplomatik temsilcilikler olduğu için kendilerine üst düzey bir brifing verildi.⁴ Ardından bütün bu eleştirilerin bir sonucu olarak 04.08.2011 tarihinde, daha doğrusu 22 Ağustos uygulamasına 18 gün kala BTK tarafından yeni bir taslak karar yayımlanmıştır. BTK, kamuoyundan görüşlerini "hızlıca" ve 10 gün içinde (dört günü Cumartesi ve Pazar'a denk geliyor), yani 14 Ağustos 2011 Pazar gününe kadar talep etmektedir.

Kurumdan yapılan açıklamaya göre, taslak üzerine görüşler değerlendirildikten sonra yeni karar 22 Ağustos 2011 tarihinde yürürlüğe girecektir. Fakat uygulama, işletmecilere tanınan 3 aylık bir test süresi sonrasında 22 Kasım 2011 tarihinde başlayacaktır. İdarenin bir önceki taslaktan farklı olarak çok kısa bir süre için de olsa kamuoyunu bilgilendirmesi olumlu karşılanmaktadır. **Bununla birlikte, bu idareyi neden önceki karardan döndüğünü açıklama ödevinden kurtarmamaktadır. Bu kadar güçlü bir dille önceki kararın gerekliliği savunulduktan sonra hangi nedenlerle radikal değişikliklere gidildiğinin açıklanmaması idari kararların gerekçeliliği ilkesine açık bir aykırılık oluşturmaktadır.**

Öte yandan, yeni tasarı bir öncekine göre önemli değişiklikler getirmekle birlikte bazı temel özellikleri itibariyle daha önce ifade edilen endişelerin devam etmesine neden

¹ Bundan sonra "Usul ve Esaslar".

² Bianet, "İPS/bianet Danıştay'a Başvurdu: İnternet "Ankara'nın Sesi" Olmasın!" 14.04.2011, <<http://bianet.org/biamag/bilim/129247-ips-bianet-danistaya-basvurdu-internet-ankaranin-sesi-olmasin>>.

³ Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Güvenli İnternet Kullanımı Konusunda Yapılan Düzenlemeler ve Basın Toplantısına Davet, 04.05.2011, <http://www.btk.gov.tr/Basin_Duyurular/Bulten/2011/04052011-guvenliinternet.pdf>; Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Güvenli İnternet Kullanımı Konusunda Yapılan Düzenlemeler ve Basın Toplantısına Davet, 09.05.2011, <http://www.btk.gov.tr/Basin_Duyurular/Bulten/2011/09052011guvenliinternetdavet.pdf>; Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanı Dr. Tayfun Acarer, Güvenli İnternet Hizmeti düzenlemesi ile ilgili basın toplantısı, 15.05.2011, http://www.tk.gov.tr/Etkinlikler/Ulusal_Etkinlikler/basin-toplantilari/2011/bt05052011.htm; Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Basın Bülteni: Güvenli İnternet Hizmeti Düzenlemesi, 18.05.2011, <http://www.btk.gov.tr/Basin_Duyurular/Bulten/2011/18052011_guvenliinternet.pdf>.

⁴ Tüm stratejisini Avrupa Birliği'ni ikna etmek üzerine kurmuş bir kurumun başkanının görevi idarenin kararlarına eleştirel bir değerlendirmeden geçirmek olan akademisyenleri akademisyenleri esfle kınamasını anlamak güçtür. Bkz. "BTK Avrupa Birliği'ni de güvenli internete ikna etti", <http://www.tknlj.com/btk-avrupa-birligini-de-guvenli-internete-ikna-etti/>.

olmaktadır. **Bu nedenle, filtreleme sistemleri ve uygulamaları ile ilgili çekincelerimizi bir defa daha dile getirmeyi gerekli görüyoruz.**

Ancak, daha önce filtreleme yöntemlerinin teknik ve hukuki sakıncalarına ilişkin görüşlerimizi çeşitli vesileler ile dile getirdiğimiz⁵ için bu açıklamada daha genel bir şekilde yeni düzenlemenin ne derece tatmin edici olacağını değerlendirmekle yetineceğiz.

BTK'nın Filtre Uygulaması Çoğulcu Demokrasiye Aykırıdır

22 Şubat kararının en çok eleştirilen yanlarından biri, kimsenin filtre sisteminin dışında kalamamasıydı. Yeni taslak, standart profil denen profil ile yurtiçi profili kaldırmış, bunun yanında 5. maddesinde “Güvenli İnternet Hizmetini talep etmeyen abonelerin mevcut İnternet erişim hizmeti, herhangi bir değişiklik olmaksızın sunulmaya devam eder” denilerek filtre sistemi dışında kalmak isteyenlerin filtresiz İnternet kullanımına devam etmesinin yolunu açmıştır.⁶

Ne var ki; herkesi filtreye tabi tutma, İnternet'i kontrol altına alma, çoğunluğun tercihlerini diğerlerinin kabul etmesini zorlamanın sadece bir yoludur. **Devletin ürettiği ahlak kurallarına uygun tek tip aile ve çocuk kurguları da anti-demokratik dünya algısının tipik uygulamalarıdır.**

Aile ve çocuğun iktidarın temel kurgu hedeflerinden biri olmasının Dünya’da ve Türkiye’de birçok örneği vardır. Örneğin, askeri cunta tarafından yapılan 1982 Anayasası’nın sembol hükümlerinden olan zorunlu din dersine ilişkin 24. maddesinin 4. fıkrası, 17 kez değiştirilen Anayasa’da yerini korumuştur. Buna göre, din ve ahlak konularında dini ve vicdani tercihleri ne olursa olsun tüm aileler çocuklarını Devlet’in sunduğu din dersine yollamak zorundadır.⁷ Dersin içeriği, neyin ahlaki olup olmadığı kişinin vicdani tercihlerine ters bile olsa Devlet tarafından belirlenmektedir. Hiçbir iktidar, Anayasa’nın uluslararası ölçütlere aykırı⁸ bu hükmünden vazgeçmemektedir.

Benzer şekilde, BTK da temel hakları ihlal eden tek tip ahlak dayatması niteliğindeki filtre uygulamasından vazgeçmemektedir. Değişiklikle getirilen 4 Ağustos taslağının yaklaşımı zorunlu din dersi yaklaşımı ile aynı niteliktedir. Buna göre bir tek doğru ahlak vardır. Ona da BTK karar verecektir. **Gerçi, herkes bunu tercih edip etmemekte serbesttir ama nihayetinde Devlet neyin doğru olduğu konusunda ülkenin her yerinde uygulanacak bir ahlak standardı belirlemektedir.**

22 Şubat kararına ilişkin olarak, milyarlarca İnternet sitesi arasından hangisinin zararlı olacağını tespiti konusunda hiçbir ölçüt koyulmadığını belirtmiştik. **Yeni taslak aşağıda belirtileceği gibi yine yasal bir dayanaktan yoksun olarak benzer sorunlarla doludur.** Gerçi, muhtemelen bu eleştirileri karşılamak amacıyla Taslak'ta Güvenli İnternet Hizmeti Çalışma Kurulu isminde bir kurulun oluşturulması

⁵ Özellikle bkz. Altıparmak K. ve Akdeniz Y. (2011), "İnternet Filtresi: Zorunlu Değil ama Zorunlu", Güncel Hukuk Ağustos 2011/8-92, s. 30 vd.

⁶ Bu değişiklik, daha önce BTK yetkililerinin 22 Şubat kararına ilişkin yaptığı açıklamaların aksine herkesin sistem içine dahil edildiğini kanıtlamaktadır.

⁷ Gerçi bu açıklamanın yazarları bu antidemokratik kurallar karşısında bile din dersinin zorunlu olarak verilemeyeceğini düşünmektedir. Ayrıntılı bir açıklama için bkz. Altıparmak K. (2005), “Zorunlu Din Dersi Gerçekten Zorunlu mu?”, Radikal İki, 13 Şubat 2005.

⁸ Hasan ve Eylem Zengin/Türkiye, no. 1448/04, 09.10.2007.

önerilmektedir. Bununla birlikte, gerek bu Kurul'un oluşumu gerekse karar alma mekanizmaları yukarıda sözünü ettiğimiz tek tip ahlakçılığın zorunlu sonuçlarıdır.

Yeni Taslağın 10. maddesinin 3 fıkrasına göre Güvenli İnternet Hizmeti Çalışma Kurulu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığından 3, İnternet Kurulu'ndan 2, Kurumdan 2 ve psikoloji, pedagoji, sosyoloji ile diğer ilişkili alanlarda uzmanlığı olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından teklif edilecek 8 kişi arasından Kurum tarafından seçilecek 4 üye'den oluşacaktır. **Görüldüğü gibi Kurul hiçbir güvencesi ve özerkliği olmayan, devlet memurlarından oluşacak bir yapıdır.**

Kaldı ki, Kurul'un varlık nedeni filtrelenecek sitelerin kararını vermek değil özellikle yurtdışından gelen eleştirileri karşılamaktır. 10. maddenin 4. fıkrasına göre Güvenli İnternet Hizmeti Çalışma Kurulu ilkeleri tespit edecek, **ama filtre listelerini yine Kurum belirleyecektir.** Milyonlarca sitenin bu şekilde filtreleneceği düşünülecek olursa esas karar makamının halen Kurum olduğu anlaşılabilir. Nitekim, teklif edilen Kurul'un Kurum tarafından verilen kararları bozma yetkisi de yoktur. 10. maddenin (5) (ç) bendine göre Kurum belirlenen listelere ilişkin itirazların, ihbarların ve site sahiplerinin taleplerinin değerlendirilmesi için Güvenli İnternet Hizmeti Çalışma Kurulunun görüşüne başvurabilir. Bir başka deyişle, Kurumun kararlarına karşı bu Kurul'a itiraz imkanı tanınmadığı gibi Kurul'un görüşünün sorulup sorulmaması konusu da tamamen Kurum'un takdirine bırakılmıştır.

Filtre Uygulaması Hukuk Devleti İlkesine Aykırıdır

5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Yasa⁹ ile başlayan sürecin tamamen İnterneti zapturapt altına almayı amaçladığı gözlenmiş ve mevcut yasal yapının sansürü yaygınlaştırmasının yanısıra, kendi içinden yeni yasaklama araçları türetmesine yol açtığı da çeşitli vesilelerle ifade edilmiştir.¹⁰ **BTK Kararı ve filtre uygulaması da 5651 Sayılı Yasa'nın ve özgürlük karşıtı yapının ürettiği yeni kısıtlama araçlarından bir tanesidir.**

Daha önce belirtmeye çalıştığımız üzere, filtreleme konusundaki ısrarın temel sorunlarından biri yasal dayanak yoksunluğudur. Türkiye'de İnternet ortamında yapılan yayınların düzenlenmesine ilişkin temel yasa 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'dur. Bu Yasa'nın 8. maddesi hangi İnternet sitelerinin hangi gerekçe ile ve kim tarafından erişime engellenebileceğini açıkça düzenlemiştir. Anılan hükme göre, erişim engelleme kararları kural olarak mahkemeler tarafından ve sadece 8. maddede sayılan katalog suçlar açısından verilebilir.

Bunun dışında kısıtlama yapma konusunda BTK dahil hiçbir devlet organı yetkilendirilmemiştir. Dahası, yasal idare ilkesi uyarınca hiçbir idare yasal dayanak olmaksızın kurulamaz. Oysa, BTK hiçbir yasada yeri olmayan "Güvenli İnternet Hizmeti Çalışma Kurulu" isimli birimi kendi planlamasına uygun bir şekilde yapılandırmaktadır.

Yasanın yokluğu sadece kişi bakımından bir yetki sorunu da yaratmamaktadır. Konu bakımından da keyfiliğe yol açmaktadır. 4 Ağustos Taslağı, 5651 sayılı

⁹ 23.5.2007 gün ve 26530 sayılı Resmi Gazete.

¹⁰ Yasanın ilk dönem uygulamalarına ilişkin eleştirel iki çalışma için bkz. Akdeniz, Y. ve Altıparmak, K. (2008), İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır, (İmaj: Ankara). Altıparmak, K. ve Akdeniz, Y., Bir Turnusol Kağıdı: Türkiye'de İnternet Yasakları, *Güncel Hukuk* (2010) (8) 80, Ağustos, 24-29.

Yasa'daki katalog suçlar arasında sayılmayan hangi içeriklerin hangi ölçütlerle belirleneceğine dair hiçbir ipucu vermemektedir. **O halde, aslında söz konusu filtreleme mekanizmasının değil yasal dayanağı, düzenleyici işlem dayanağı bile yoktur.**

4 Ağustos 2011 tarihli Taslak'ın 10. Maddesinde ilkeleri oluşturma görevi Kurum kontrolünde oluşturulacak olan "Güvenli İnternet Hizmeti Çalışma Kurulu"na bırakılmıştır. **Bir başka deyişle, BTK kendisinde olmayan bir yetkiyi yine yasal dayanağı olmayan bir Kurul'a devretmektedir.** Bu Kurul dilediği herşeyi yasal bir engel olmaksızın ilke olarak belirleyebilecek, Kurum da bu kararları dayanak göstererek dilediği siteyi filtreleyebilecektir.

Böylesi bir keyfiyet hukuk devleti ilkesi ile hiçbir şekilde bağdaşmamaktadır. Bir kez daha hatırlatmak gerekir ki Anayasa'ya göre temel hak ve özgürlükleri sınırlandırma konusunda hukuki ve siyasi yükümlülüğü alması gereken organ Meclis'tir, BTK veya Güvenli İnternet Hizmeti Çalışma Kurulu değil.

Sonuç

Demokratik bir hukuk devletinde, devlet kurumları tek tip bir ahlakın dayatma araçlarına dönüşemez. BTK, öncelikli olarak bir önceki kararın neden geri alındığını açıklamalı, yetkisi olmayan bir alanda filtreleme dayatmasından tamamen vazgeçmelidir. Bir kez daha hatırlatmak gerekir ki BTK'nın görevi yeni kısıtlama araçları yaratmak değil insanların İnternet'e ulaşma haklarından özgürce yararlanmasının güvencelerini sağlamak olmalıdır.